

Алтыбаева Ақжан Бақытжановна – гуманитарлық ғылымдарының магистрі, филология және практикалық лингвистика кафедрасының аға оқытушысы, Ахмет Байтұрсынұлы атындағы Қостанай өңірлік университеті, Қазақстан Республикасы, 110000 Қостанай қ., Байтұрсынов көш. 47, e-mail: akgan1975@mail.ru.

Жуматаева Зейнеп Наятуллаевна – кандидат педагогических наук, доцент, Школа наук и гуманитарных исследований, Назарбаев Университет, Республика Казахстан, 100000 г. Астана, e-mail: zzhumatayeva@nu.edu.kz; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4666-4868>.

Маметкарим Жадыра Маматраимовна* – PhD докторант ОП «Иностранный язык: два иностранных языка», Казахский национальный университет имени Аль-Фараби, Республика Казахстан, 050040 г. Алматы, пр. Аль-Фараби 71; e-mail: jadira.abutalipova@bk.ru; ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-5933-7669>.

Досанова Альбина Маратхановна – PhD, и.о. доцента Казахского национального университета им. Аль-Фараби, Республика Казахстан, 050040 г. Алматы, пр. Аль-Фараби 71, e-mail: adossanova@gmail.com; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8302-3982>.

Алтыбаева Ақжан Бақытжановна – магистр гуманитарных наук, старший преподаватель кафедры филологии и практической лингвистики, Костанайский региональный университет имени Ахмет Байтұрсынұлы, Республика Казахстан, 110000 г. Костанай, ул. Байтұрсынова 47, e-mail: akgan1975@mail.ru.

XFTAP 14.35.07

ӨОЖ 37.013.77:305

<https://doi.org/10.52269/SEPT2632095>

БІЛІМ БЕРУ МАЗМҰНЫНДАҒЫ ГЕНДЕРЛІК РӨЛДЕР РЕПРЕЗЕНТАЦИЯСЫН ҚАБЫЛДАУ: ОҚЫТУШЫЛАР МЕН СТУДЕНТТЕРДІҢ КӨЗҚАРАСТАРЫН ЭМПИРИКАЛЫҚ ТАЛДАУ

Жүзеев С.Ә.* – PhD, «Қазақ тілі, әдебиеті және журналистика» білім беру бағдарламасының жетекшісі, Қорқыт Ата атындағы Қызылорда университеті, Қызылорда қ., Қазақстан Республикасы.

Әбікенов Ж.О. – PhD, «Философия және әлеуметтік-гуманитарлық пәндер» секциясының жетекшісі, Қорқыт Ата атындағы Қызылорда университеті, Қызылорда қ., Қазақстан Республикасы.

Абуова А.С. – педагогика ғылымдарының магистрі, аға оқытушы, Қорқыт Ата атындағы Қызылорда университеті, Қызылорда қ., Қазақстан Республикасы.

Жайлауова М.К. – педагогика ғылымдарының кандидаты, доцент, Қорқыт Ата атындағы Қызылорда университеті, Қызылорда қ., Қазақстан Республикасы.

Қазіргі білім беру саласында гендерлік теңдік мәселесі жаһандық деңгейде өзектілігін арттырып отырған маңызды ғылыми бағыттардың бірі болып саналады. Зерттеудің мақсаты – оқытушылар мен студенттердің білім беру мазмұнындағы гендерлік рөлдер репрезентациясын қалай қабылдайтынын анықтау. Бұл қабылдаудың дәстүрлі гендерлік стереотиптермен, педагогикалық құндылықтармен және гендерлік теңдікке қатысты көзқарастармен өзара байланысын эмпирикалық тұрғыдан талдау. Зерттеу сандық әдіснамаға негізделіп, деректер 5 балдық Ликерт шкаласындағы сауалнама арқылы жинақталды және SmartPLS 4 бағдарламасында құрылымдық теңдеулерді модельдеу әдісімен (PLS-SEM) өңделді. Зерттеуге 227 респондент, оның ішінде 109 оқытушы және 118 студент қатысты. Құрылымдық модель төрт латентті конструкцияны қамтыды. Дәстүрлі гендерлік стереотиптер, педагогикалық құндылықтар, білім беру мазмұнындағы гендерлік репрезентацияны қабылдау және гендерлік теңдікке қатысты көзқарас. Алынған нәтижелер аталған конструкциялар арасында статистикалық байланыстар бар екенін көрсетті және олардың өзара байланысу сипатын эмпирикалық тұрғыдан нақтылауға мүмкіндік берді. Сонымен бірге модельдің түсіндіру қабілетінің салыстырмалы түрде төмен болуы гендерлік ұстанымдардың қалыптасуы білім беру мазмұнымен ғана шектелмей, әлеуметтік-мәдени, институционалдық және тұлғалық факторлармен де байланысты болуы мүмкін екенін аңғартты. Зерттеудің ғылыми жаңалығы білім беру мазмұнындағы гендерлік репрезентацияны тікелей контенттік талдаудан өткізуден гөрі, оқытушылар мен студенттердің оны қабылдау ерекшеліктерін құрылымдық модель арқылы кешенді бағалауымен сипатталады. Зерттеудің практикалық маңызы алынған эмпирикалық нәтижелерді оқу материалдарын сараптау, педагог кадрларды даярлау, гендерлік сезімтал педагогикалық тәсілдерді жетілдіру және білім беру мазмұнын қайта қарау бағыттарында пайдалануға болатындығымен айқындалады.

Түйінді сөздер: гендерлік теңдік, білім мазмұны, гендерлік репрезентация, дәстүрлі гендерлік стереотиптер, педагогикалық құндылықтар, PLS-SEM, гендерлік көзқарас.

**ВОСПРИЯТИЕ РЕПРЕЗЕНТАЦИИ ГЕНДЕРНЫХ РОЛЕЙ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ СОДЕРЖАНИИ:
ЭМПИРИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ МНЕНИЙ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ И СТУДЕНТОВ**

Жузеев С.А.* – PhD, руководитель образовательной программы «Казахский язык, литература и журналистика», Кызылординский университет имени Коркыт Ата, г. Кызылорда, Республика Казахстан.

Абикенов Ж.О. – PhD, руководитель секции «Философия и социально-гуманитарные дисциплины», Кызылординский университет имени Коркыт Ата, г. Кызылорда, Республика Казахстан.

Абуова А.С. – магистр педагогических наук, старший преподаватель, Кызылординский университет имени Коркыт Ата, г. Кызылорда, Республика Казахстан.

Жайлауова М.К. – кандидат педагогических наук, доцент, Кызылординский университет имени Коркыт Ата, г. Кызылорда, Республика Казахстан.

Вопрос гендерного равенства в современном образовании является одной из важнейших научных областей, приобретающих все большее значение во всем мире. Цель исследования – определить, как учителя и ученики воспринимают представление гендерных ролей в образовательном содержании; провести эмпирический анализ взаимосвязи между этим восприятием и традиционными гендерными стереотипами, педагогическими ценностями и отношением к гендерному равенству. Исследование основано на количественной методологии, данные были собраны с использованием анкеты с 5-балльной шкалой Ликерта и обработаны методом структурного моделирования (PLS-SEM) в программе SmartPLS 4. В исследовании приняли участие 227 респондентов, в том числе 109 учителей и 118 учеников. Структурная модель включала четыре латентных конструкта: традиционные гендерные стереотипы, педагогические ценности, восприятие гендерного представительства в образовательном содержании и отношение к гендерному равенству. Полученные результаты показали наличие статистически значимых взаимосвязей между этими конструктами и позволили эмпирически уточнить характер их взаимосвязи. В то же время, относительно низкая объяснительная способность модели предполагает, что формирование гендерных установок может быть связано не только с содержанием образования, но и с социокультурными, институциональными и личностными факторами. Научная новизна исследования характеризуется комплексной оценкой характеристик гендерного представительства в образовательном содержании посредством структурной модели, а не прямым контент-анализом и восприятием учителей и учащихся. Практическая значимость исследования определяется тем, что полученные эмпирические результаты могут быть использованы в областях анализа учебных материалов, подготовки учителей, совершенствования гендерно-чувствительных педагогических подходов и пересмотра образовательного содержания.

Ключевые слова: гендерное равенство, содержание образовательных программ, гендерное представительство, традиционные гендерные стереотипы, педагогические ценности, PLS-SEM, гендерная перспектива.

**PERCEPTIONS OF GENDER ROLE REPRESENTATION IN EDUCATIONAL CONTENT:
AN EMPIRICAL ANALYSIS OF TEACHERS' AND STUDENTS' VIEWS**

Zhuzeyev S.A.* – PhD, Head of the “Kazakh Language, Literature and Journalism” educational program, Korkyt Ata Kyzylorda University, Kyzylorda, Republic of Kazakhstan.

Abikenov Zh.O. – PhD, Head of the “Philosophy and Social and Humanitarian Disciplines” section, Korkyt Ata Kyzylorda University, Kyzylorda, Republic of Kazakhstan.

Abuova A.S. – Master of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer, Korkyt Ata Kyzylorda University, Kyzylorda, Republic of Kazakhstan.

Zhailauova M.K. – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Korkyt Ata Kyzylorda University, Kyzylorda, Republic of Kazakhstan.

Gender equality in modern education is a key research area, gaining increasing importance worldwide. The research purpose is to determine how teachers and students perceive the representation of gender roles in educational content, to conduct an empirical analysis of the relationship between this perception and traditional gender stereotypes, pedagogical values, and attitudes toward gender equality. The study utilizes a quantitative methodology. Data were collected using a questionnaire with a 5-point Likert scale and processed using the structural modeling method (PLS-SEM) in SmartPLS 4. A total of 227 respondents participated in the study, including 109 teachers and 118 students. The structural model included four latent constructs: traditional gender stereotypes, pedagogical values, perception of gender representation in educational content, and attitudes toward gender equality. The results revealed statistically significant relationships between these constructs and allowed for empirical clarification of the nature of their relationships. At the same time, the model's relatively low explanatory power suggests that the formation of gender attitudes may be linked not only to educational content but also to sociocultural, institutional, and personal

factors. The study's scientific novelty lies in its comprehensive assessment of the characteristics of gender representation in educational content using a structural model, rather than direct content analysis, and the perceptions of teachers and students. The practical significance of the study lies in the fact that the obtained empirical results can be used in the areas of analyzing educational materials, teacher training, improving gender-sensitive pedagogical approaches, and revising educational content.

Keywords: gender equality, educational program content, gender representation, traditional gender stereotypes, pedagogical values, PLS-SEM, gender perspective.

Кіріспе. Гендерлік рөлдердің білім беру мазмұнында қалай ұсынылуы қоғамда гендерлік теңдік қағидаттарының қалыптасуына тікелей ықпал ететін өзекті мәселелердің бірі болып табылады. Оқу бағдарламалары, оқулықтар және өзге де оқу материалдары жас ұрпақтың дүниетанымы мен құндылық бағдарларын қалыптастыратын негізгі тетіктер ретінде қызмет атқаратындықтан, олардағы гендерлік репрезентацияның сипаты елеулі әлеуметтік салдарларға әкелуі мүмкін [1, 3 б.], [2, 3 б.]. Зерттеу нәтижелері көптеген елдерде білім беру мазмұны ерлер мен әйелдердің әлеуметтік рөлдерін тең дәрежеде көрсете бермейтінін және көбіне дәстүрлі гендерлік стереотиптердің сақталуына ықпал ететінін айқындайды. Оқу материалдарында әйел кейіпкерлер көбінесе тұрмыстық немесе қамқорлық сипатындағы рөлдерде – ана, күтуші, мұғалім бейнесінде ұсынылса, ер адамдар кәсіби, ғылыми не көшбасшылық позициялармен жиі байланыстырылады [3, 2 б.]. Мұндай бейнелеу білім беру мазмұны арқылы оқушылар мен студенттердің гендерлік рөлдер жөніндегі түсініктерін біржақты қалыптастырып, олардың болашақтағы кәсіби бағдарларына, өзіндік ұстанымдарына және өмірлік таңдауына әсер етуі ықтимал.

Оқу үдерісінде «жасырын бағдарлама» (*hidden curriculum*) аясында берілетін гендерлік стереотиптер жас ұрпақтың әлеуметтік мінез-құлқы мен құндылық бағдарларын қалыптастыруда маңызды факторға айналуы мүмкін. Осыған байланысты білім беру мазмұнын гендерлік тұрғыдан теңгерімді қайта қарастыру, сондай-ақ оқулықтар мен оқу құралдарын бейтарап сипатта әзірлеу халықаралық білім беру қауымдастығында өзекті міндеттердің бірі ретінде қарастырылады. Атап айтқанда, 1995 жылғы Бейжің декларациясының В.4 стратегиялық міндетінде барлық деңгейдегі оқу бағдарламаларын гендерлік стереотиптерден арылту қажеттігі нақты айқындалған. Сонымен қатар бірқатар елдерде жүргізілген зерттеулер мұғалімдер мен білім алушылардың гендерлік теңдікке қатысты көзқарастарын талдау бұл мәселенің тек білім мазмұнымен шектелмей, оны қабылдайтын әрі түсіндіретін субъектілердің ұстанымдарымен де тығыз байланысты екенін көрсетеді.

Пәкістан, Грекия және Италия елдерінде жүргізілген зерттеулер мұғалімдердің өздерінің де гендерлік стереотиптерді бейсаналы деңгейде қолдайтынын және оқу материалдарындағы теңсіз репрезентацияны үнемі байқай бермейтінін көрсетеді. Атап айтқанда, Грекияда бастауыш сынып мұғалімдері арасында жүргізілген зерттеу педагогтардың оқулықтардағы астарлы дискурстарды талдауға бейімділігінің төмен екенін анықтаған. Ал Италияда ұйымдастырылған фокус-топтық зерттеулер мұғалімдердің гендерлік көзқарастары оқушылардың сексистік түсініктерінің қалыптасуына ықпал ететінін айқындады [4, 2 б.].

Қазақстандық білім беру кеңістігінде бұл мәселенің теориялық әрі эмпирикалық тұрғыдан жеткілікті деңгейде зерттелмеуі жағдайдың күрделілігін арттыра түседі. Қазіргі таңда елімізде оқытушылар мен студенттердің білім беру мазмұнындағы гендерлік репрезентацияны қабылдауы және оған қатысты көзқарастары жөнінде жүйелі әрі салыстырмалы зерттеулердің саны шектеулі. Оқытушылар оқу мазмұнын таратушы әрі оны интерпретациялаушы субъектілер ретінде қарастырылса, студенттер оны қабылдаушы және меңгеруші тарап болып табылады. Осы екі топтың гендерлік теңдікке қатысты ұстанымдарындағы айырмашылықтарды түсіну оқу үдерісінің мазмұндық қырларын жетілдіруге және педагогикалық стратегияларды қайта қарауға маңызды негіз бола алады.

Зерттеудің негізгі **мақсаты** білім беру мазмұнындағы гендерлік рөлдердің репрезентациясын оқытушылар мен студенттердің қалай қабылдайтынын эмпирикалық негізде талдау болып табылады.

Осы мақсатқа сәйкес зерттеудің келесідей **міндеттері** анықталды:

- білім беру мазмұнындағы гендерлік репрезентацияны қабылдау ерекшеліктерін анықтау;
- негізгі латентті конструкциялар арасындағы өзара байланыстарды PLS-SEM әдісі арқылы бағалау;
- алынған нәтижелердің педагогикалық маңызын айқындау.

Зерттеу құрылымдық теңдеулер моделіне (PLS-SEM) сүйеніп, 227 респонденттің сауалнама деректерін қамтыды [3, 1 б.]. Аталған әдіс гендерлік стереотиптер, гендерлік құндылықтар және білім мазмұнын қабылдау деңгейінің гендерлік теңдікке қатысты жалпы ұстанымдарға ықпалын бағалауға мүмкіндік берді. Сонымен қатар оқытушылар мен студенттер топтарын салыстырмалы түрде талдау мақсатында көптоптық талдау (Multi-Group Analysis, MGA) жүргізілді. MGA нәтижелері екі топ арасындағы әсер өлшемдерінде мәнді айырмашылықтардың бар екенін көрсетті, әсіресе гендерлік стереотиптердің ықпалы мен олардың оқу мазмұнына деген қатынасы тұрғысынан айқын өзгешеліктер анықталды. Аталған айырмашылықтар оқытушылар мен студенттер арасындағы ең жоғары алшақтық байқалатын әсер көлемдерін талдауда ерекше маңызға ие болды.

Зерттеудің ғылыми жаңалығы Қазақстанның жоғары білім беру контекстінде оқытушылар мен студенттердің білім беру мазмұнындағы гендерлік репрезентацияны қабылдауын бір құрылымдық модель аясында салыстырмалы түрде бағалаумен және оның дәстүрлі гендерлік стереотиптер, педагогикалық құндылықтар мен гендерлік теңдікке қатысты көзқарастармен байланысын эмпирикалық тұрғыдан нақтылауымен айқындалады.

Әдебиеттер шолу. Гендерлік рөлдер мен стереотиптердің әлеуметтік құрылым ретінде қалыптасуы және олардың адам өмірінің түрлі салаларына ықпалы қазіргі әлеуметтік-гуманитарлық ғылымдарда кеңінен мойындалған құбылыс болып табылады [5, 3 б.], [6, 3 б.]. Гендерлік стереотиптер қоғамда орныққан, ерлер мен әйелдерге тән деп қабылданатын мінез-құлық үлгілері, қабілеттері мен әлеуметтік рөлдері туралы тұрақты түсініктер жүйесін білдіреді. Бұл стереотиптер, әдетте, дәстүрлі мәдени және әлеуметтік нормаларға негізделіп, адамдардың күнделікті өзара әрекетінде, кәсіби бағдарын таңдауда, сондай-ақ өзіндік болмысын тану үдерісінде маңызды рөл атқарады. Аталған үдерісте білім беру жүйесінің орны айрықша, себебі ол тұлғаның қалыптасуына ықпал етіп қана қоймай, гендерлік нормалар мен рөлдердің қайта өндірілуіне де әсер етуі мүмкін. Осы тұрғыдан алғанда, білім беру мазмұны, әсіресе оқулықтар мен оқу бағдарламалары, қоғамда гендерлік теңдік пен әлеуметтік әділеттілік қағидаттарын орнықтырудың шешуші тетіктерінің біріне айналады [7, 2 б.].

Білім беру мекемелері тек білім беретін институттар ғана емес, сонымен қатар тұлғаны әлеуметтендірудің, құндылықтық бағдарлар мен азаматтық сананы қалыптастырудың маңызды әлеуметтік кеңістігі болып табылады. Осы ортада қолданылатын оқу материалдары мен педагогикалық тәсілдер білім алушылардың гендерлік рөлдерге қатысты көзқарастарының, құндылықтық ұстанымдарының және теңдік қағидаттарына деген қатынасының қалыптасуына елеулі ықпал етеді [8, 6 б.], [9, 4 б.]. Осыған байланысты білім беру мазмұнында көрініс табатын гендерлік бейнелер мен дискурстар оқытушылар мен студенттердің тұлғалық дамуына ғана емес, олардың болашақта қабылдайтын әлеуметтік және кәсіби рөлдеріне де әсер етуі ықтимал. Сондықтан оқу мазмұнының бейтараптығы мен теңгерімділігі жастардың гендерлік ұстанымдарының қалыптасуында шешуші маңызға ие.

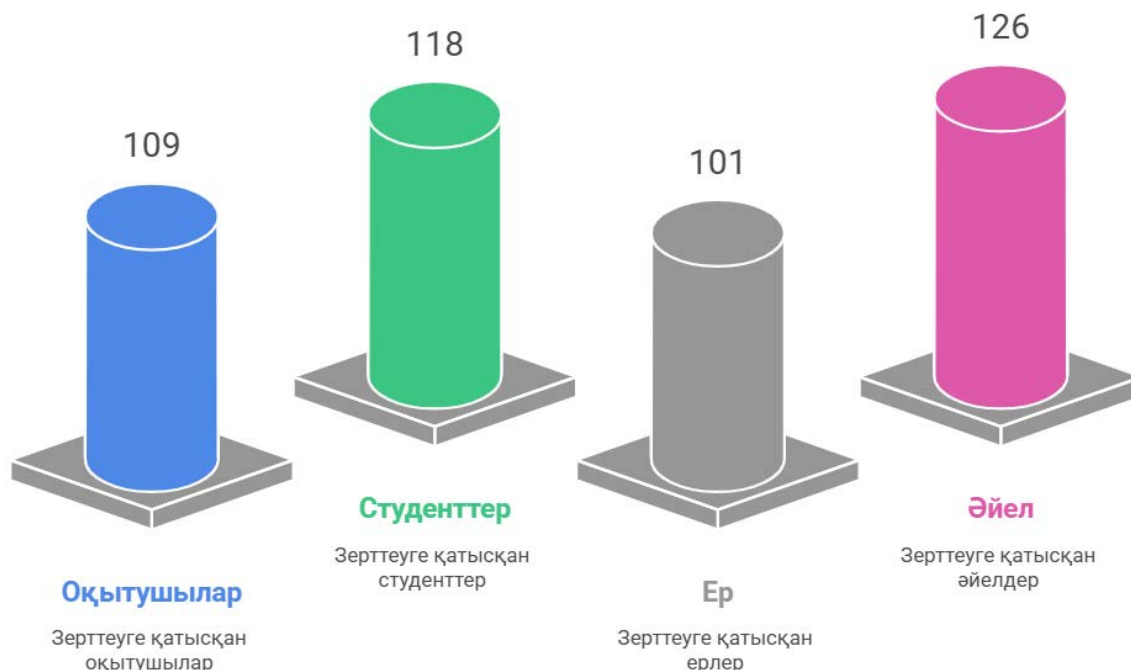
Білім беру мазмұнындағы гендерлік репрезентацияға арналған бірқатар халықаралық эмпирикалық зерттеулер оқу бағдарламалары мен оқулықтарда гендерлік теңсіздік белгілерінің әлі де сақталып отырғанын көрсетеді. Әсіресе техникалық және жаратылыстану ғылымдары салаларында әйелдердің қатысу деңгейінің төмендігі, сондай-ақ олардың дәстүрлі әлеуметтік рөлдер аясында бейнеленуі жиі байқалады [10, 3 б.], [11, 2 б.]. Мәселен, Islam және Asadullah (2018) жүргізген зерттеулерде оқулықтарда әйел бейнелерінің шектеулі әрі дәстүрлі сипатта ұсынылуы білім алушылардың гендерлік қабылдауына жағымсыз ықпал ететіні анықталған [6, 1 б.]. Ал Nandi және әріптестері (2024) мектеп оқулықтарындағы гендерлік бейнелерді талдау нәтижесінде мұндай мазмұндардың оқушылар арасында стереотиптік түсініктердің қалыптасуына алғышарт жасайтынын дәлелдейді [7, 4 б.]. Аталған эмпирикалық деректер гендерлік теңдік мәселесін білім беру саясаты мен мазмұнын жүйелі түрде реформалау деңгейінде қарастырудың қажеттігін айқындайды.

Зерттеулер оқытушылар мен студенттердің гендерлік рөлдерге қатысты көзқарастарында белгілі бір айырмашылықтардың бар екенін көрсетеді [12, 3 б.]. Зерттеушілердің еңбектерінде оқытушылардың кәсіби тәжірибесіне сүйенген ұстанымдары олардың оқу үдерісін ұйымдастыруына, білім алушылармен өзара әрекеттесуіне және оқу мазмұнын ұсыну тәсілдеріне ықпал ететіні атап өтіледі [13, 7 б.]. Ал студенттердің гендерлік ұстанымдары көбіне олардың әлеуметтік ортасымен және мәдени контекстімен тығыз байланысты қалыптасады [14, 2 б.]. Осы айырмашылықтарды ескеру педагогикалық практикада гендерлік теңдік қағидаттарын енгізу және оларды тиімді жүзеге асыру тұрғысынан маңызды мәнге ие. Оқытушылар мен студенттердің көзқарастарын салыстырмалы тұрғыда зерделеу білім беру жүйесінде гендерлік сезімталдықты арттыруға бағытталған ғылыми негіз қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Алайда қолданыстағы ғылыми әдебиеттерге жүргізілген шолу гендерлік репрезентация мәселесін талдауда құрылымдық теңдеулерді модельдеу (PLS-SEM) сияқты заманауи сандық әдістерді пайдаланған зерттеулердің әлі де жеткіліксіз екенін айғақтайды [15, 6 б.]. Бұл жағдай гендерлік рөлдер мен білім беру мазмұны арасындағы өзара байланысты жүйелі әрі дәлелді ғылыми талдау қажеттігін алға тартады. Ұсынылып отырған зерттеу аталған олқылықты толықтыруды мақсат етіп, білім беру мазмұны арқылы берілетін гендерлік құрылымдарды тереңірек пайымдауға және оқытушылар мен студенттердің бұл мазмұнды қабылдау ерекшеліктерін салыстырмалы тұрғыда айқындауға бағытталған. Зерттеу нәтижелері білім беру саясатын жетілдіруде, педагог кадрларды даярлау жүйесін қайта қарауда және оқу мазмұнын жаңғыртуда қолданбалы маңызы бар ұсыныстар әзірлеуге негіз бола алады.

Материалдар және әдістер. Бұл зерттеуде қималық сандық зерттеу дизайны қолданылып, айнымалылар арасындағы статистикалық байланыстар сауалнама деректері негізінде бағаланды. Қатысушылар алдын ала әзірленген сұрақтар топтамасына жауап берді, сондай-ақ сауалнама барысында олардың демографиялық сипаттамалары туралы мәліметтер алынды. Зерттеудің сипаттамалық кезеңінде респонденттердің жалпы әлеуметтік-демографиялық бейіні талданып, талдау аясында айнымалылар арасындағы өзара байланыстар бағаланды.

Зерттеуге барлығы 227 респондент қатысты, олардың 109-ы оқытушыларды, ал 118-і студенттерді құрады. Зерттеу жұмысына қатысушылар мақсатты іріктеу тәсілімен таңдалды. Іріктеменің ықтималдық емес сипатына байланысты нәтижелерді кең жиынтыққа жалпылау шектеулі және олар зерттеуге қатысқан респонденттер контекстінде қарастырылады. Қатысушылардың гендерлік құрамы бойынша 101 ер және 126 әйел респондент тіркелді. Зерттеу үлгісінің демографиялық сипаттамалары 1-суретте көрініс тапқан. (Сурет 1)

1 сурет – Зерттеу үлгісінің демографиялық сипаттамалары (N=227)

Өлшеу құралдары ретінде төрт латентті айнымалы анықталды: TGS, PV, GR және GEA. Әрбір айнымалы үш тұжырымнан (сұрақтан) тұрады. Жауаптар 5 балдық Ликерт шкаласы бойынша бағаланды (1 – «мүлдем келіспеймін», 5 – «толығымен келісемін»).

TGS шкаласы гендерлік стереотиптерге қатысты көзқарасты бағалауға бағытталып, олардың қоғамдағы орны мен ықпалын жалпы түсінік деңгейінде сипаттайды. PV айнымалысы мәдени орта мен жеке тәжірибеге негізделген құндылықтар мен пікірлерді қамтиды. GR конструкциясы білім беру мазмұнындағы гендерлік рөлдердің объективті таралуын ғана емес, респонденттердің оқу материалдарындағы гендерлік репрезентацияны субъективті қабылдауын бағалауға бағытталды. Үш индикатор ерлер мен әйелдердің оқу материалдарында берілу ерекшеліктері және гендерлік теңдіктің қамтылуы туралы респонденттердің пікірлерін сипаттайды. GEA гендерлік теңдікке деген көзқарасты, яғни оны қолдау немесе теріске шығару тұрғысындағы жалпы ұстанымды бағалайды. Әрбір шкаладағы тұжырымдар қатысушылардың аталған ұғымдарға қатысты көзқарастарының деңгейін анықтауға мүмкіндік берді. (1 кесте)

1 кесте – Латентті айнымалылар мен индикаторлар (SmartPLS моделіне сай)

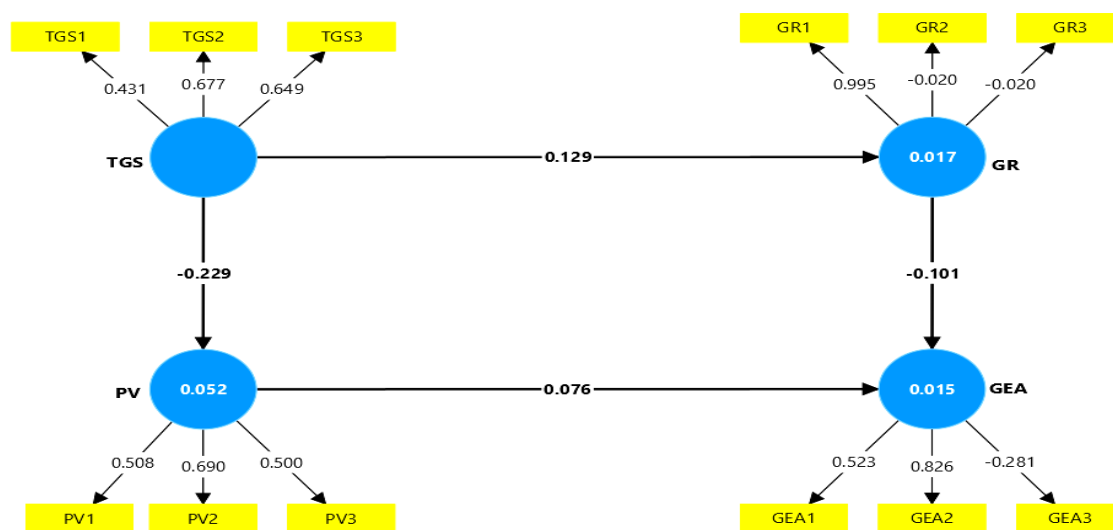
Латентті айнымалы	Индикатор коды	Индикатор сұрағы
TGS (Дәстүрлі гендерлік стереотиптер)	TGS1	Ер адам – отбасының негізгі асыраушысы
	TGS2	Әйел адамның басты рөлі – отбасы мен үй
	TGS3	Ер адамдар басқарушылыққа бейім
GR (Білім мазмұнындағы гендерлік репрезентацияны қабылдау)	GR1	Оқулықтарда ер адамдар белсенді рөлде көрсетіледі
	GR2	Әйел бейнесі көбіне отбасы аясында беріледі
	GR3	Оқу материалдарында гендерлік теңдік жеткілікті қамтылған
PV (Педагогикалық құндылықтар)	PV1	Білім беру гендерлік теңдікті қалыптастыруы тиіс
	PV2	Оқытушылар гендерлік бейтарап тіл қолдануы керек
	PV3	Гендерлік сезімтал педагогика маңызды
GEA (Гендерлік теңдікке көзқарас)	GEA1	Әйелдер мен ерлер тең кәсіби мүмкіндіктерге ие болуы тиіс
	GEA2	Басқаруда гендерлік теңдік қажет
	GEA3	Гендерлік теңдік – қоғам дамуының маңызды шарты

Өлшеу құралдарының ішкі біркелкілігі мен жарамдылығын бағалау мақсатында Cronbach's alpha, Composite Reliability, AVE, Fornell–Larcker критерийі, HTMT және VIF көрсеткіштері қолданылды. Аталған критерийлер негізінде жүргізілген талдау нәтижелері барлық өлшеуіштердің сенімділігі мен конструктілік жарамдылығының жеткілікті деңгейде қамтамасыз етілгенін көрсетті.

Деректерді талдау SmartPLS 4 бағдарламасында PLS-SEM (Partial Least Squares Structural Equation Modeling) әдісі арқылы жүзеге асырылды. Статистикалық нәтижелердің сенімділігін бағалау мақсатында bootstrapping процедурасы қолданылды. Осы әдіс аясында әрбір құрылымдық жол үшін β коэффициенттері, t-статистикалар және сәйкес p-мәндер есептелді. Модельдің түсіндірмдік қуатын анықтау үшін R^2 көрсеткіштері пайдаланылса, оның жалпы сәйкестігі мен болжамдық сапасын бағалауда SRMR (Standardized Root Mean Square Residual) мәні есепке алынды. PLS-SEM әдісі латентті конструкциялар арасындағы күрделі байланыстарды бағалауға және салыстырмалы түрде шағын үлгі жағдайында модельдің түсіндірмелік мүмкіндігін талдауға қолайлы болғандықтан таңдалды. Сонымен бірге бұл тәсіл зерттеудің болжамдық және зерттеушілік сипатына сәйкес келеді.

Зерттеу моделінде бес гипотеза қарастырылды: TGS→GR, TGS→PV, GR→GEA, PV→GEA және TGS→GEA бағыттары, мұнда соңғысы жанама әсерді сипаттайды.

Нәтижелер мен талқылаулар. Зерттеу нәтижелері білім беру мазмұнындағы гендерлік рөлдердің репрезентациясы мен оған ықпал ететін факторлар арасындағы өзара байланысты кешенді түрде ашып көрсетеді. Құрылымдық теңдеулерді модельдеу (PLS-SEM) әдісін қолдану дәстүрлі гендерлік стереотиптердің, педагогикалық құндылықтардың және оқу материалдарында ұсынылатын гендерлік бейнелердің гендерлік теңдікке қатысты көзқарастарға ықпал ету деңгейін бағалауға мүмкіндік берді. Алынған эмпирикалық нәтижелер зерттеудің теориялық моделіне сәйкес келіп, айнымалылар арасындағы ықтимал байланыстардың бағыты мен ықпал ету күшін нақтылауға жағдай жасады. Талдау барысында кейбір байланыстардың әсері салыстырмалы түрде әлсіз болғанымен, статистикалық тұрғыда мәнді екені анықталды, ал бірқатар қатынастар айқын ықпалмен сипатталды. Бұл жағдай білім беру саласында гендерлік теңдікке қатысты ұстанымдардың тек оқу мазмұны арқылы ғана емес, сонымен қатар педагогикалық құндылықтар мен орныққан стереотиптер ықпалымен де қалыптасатынын көрсетеді. (Сурет 2)

2 сурет – Білім беру мазмұнындағы гендерлік рөлдер репрезентациясын қабылдауды түсіндіретін құрылымдық модель (PLS-SEM нәтижелері)

Зерттеуде білім беру мазмұнындағы гендерлік рөлдердің репрезентациясын түсіндіру мақсатында құрылымдық теңдеулерді модельдеу әдісі (PLS-SEM) қолданылды. Ұсынылған модель дәстүрлі гендерлік стереотиптер (TGS), педагогикалық құндылықтар (PV), білім беру мазмұнындағы гендерлік репрезентация (GR) және гендерлік теңдікке қатысты көзқарас (GEA) арасындағы өзара байланыстарды қамтиды.

Құрылымдық модельдің нәтижелері дәстүрлі гендерлік стереотиптердің білім беру мазмұнындағы гендерлік рөлдердің репрезентациясына әлсіз оң ықпал ететінін көрсетті ($\beta = 0.129$). Бұл коэффициенттің мәні әсердің шамалы екенін білдіреді және дәстүрлі көзқарастардың оқу материалдарының мазмұнына белгілі бір деңгейде ықпал ететінін, алайда бұл ықпалдың айқын әрі күшті сипатқа ие еместігін көрсетеді. Басқаша айтқанда, дәстүрлі гендерлік түсініктер білім беру мазмұнына әсер етуші факторлардың бірі болғанымен, олардың рөлі шектеулі сипатта қалып отыр.

Сонымен қатар дәстүрлі гендерлік стереотиптер мен педагогикалық құндылықтар арасындағы өзара байланыс теріс бағытта анықталды ($\beta = -0.229$). Бұл нәтиже дәстүрлі гендерлік ұстанымдардың күшеюі гендерлік сезімтал педагогикалық құндылықтардың әлсіреуімен қатар жүретінін көрсетеді.

Аталған қорытындыны халықаралық деңгейде мойындалған теңдік стандарттарымен, атап айтқанда Тұрақты даму мақсаттарының 4-мақсатымен (SDG 4) және Бейжің декларациясының B.4 стратегиялық міндетімен байланыстыра отырып түсіндіруге болады, өйткені бұл құжаттар білім беру жүйесінде теңдік пен инклюзия қағидаттарын ілгерілетуде жетекші бағдар ретінде қарастырылады.

Білім беру мазмұнындағы гендерлік рөлдердің репрезентациясы гендерлік теңдікке қатысты көзқарасқа теріс ықпал ететіні анықталды ($\beta = -0.101$). Бұл нәтиже оқу материалдарында дәстүрлі гендерлік рөлдер басым болған сайын, респонденттердің гендерлік теңдікке деген ұстанымдарының әлсіреу үрдісі байқалатынын көрсетеді.

Ал педагогикалық құндылықтардың гендерлік теңдікке қатысты көзқарасқа ықпалы оң бағытта болғанымен, оның әсер ету күші төмен деңгейде тіркелді ($\beta = 0.076$). Бұл педагогикалық ортада қалыптасатын құндылықтардың теңдік идеясын қолдауға белгілі бір деңгейде ықпал ететінін, алайда олардың жеке өздері гендерлік теңдікке қатысты берік ұстаным қалыптастыру үшін жеткіліксіз екенін аңғартады.

Эндогенді айнымалылар бойынша алынған түсіндірілген дисперсия көрсеткіштерінің (R^2) салыстырмалы түрде төмен болуы гендерлік рөлдер мен гендерлік теңдікке қатысты көзқарастардың қалыптасуына білім беру мазмұнынан тыс әлеуметтік және мәдени факторлардың да елеулі ықпал ететінін көрсетеді. (2 кесте)

2 кесте – Эндогенді айнымалылардың түсіндірілген дисперсиясы (R^2 және Adjusted R^2)

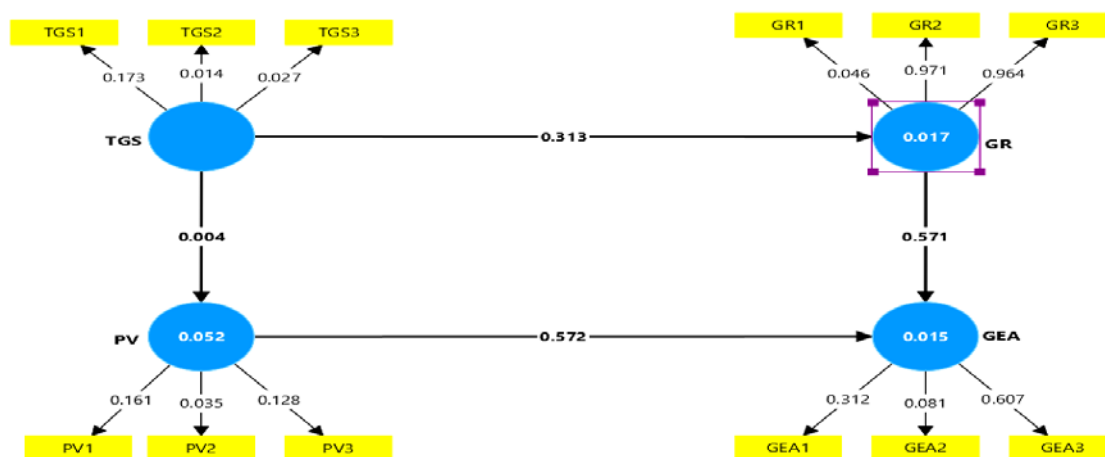
	R-square	R-square adjusted
GEA	0,015	0,007
GR	0,017	0,012
PV	0,052	0,048

Кестеде берілген R-square және adjusted R-square мәндері зерттеу моделіндегі эндогенді айнымалылар бойынша түсіндірілген дисперсияның деңгейін сипаттайды. Алынған нәтижелерге сәйкес, педагогикалық құндылықтар (PV) конструкциясының түсіндірілген дисперсиясы салыстырмалы түрде жоғары болып шықты ($R^2 = 0.052$). Бұл дәстүрлі гендерлік стереотиптердің педагогикалық құндылықтардың қалыптасуына белгілі бір дәрежеде ықпал ететінін аңғартады.

Білім беру мазмұнындағы гендерлік рөлдердің репрезентациясы (GR) бойынша алынған R^2 мәнінің төмен болуы ($R^2 = 0.017$) аталған айнымалының қалыптасуына модельде қамтылған факторлардан өзге әлеуметтік және мәдени ықпалдардың әсер ететінін көрсетеді. Мәселен, бұқаралық ақпарат құралдарында гендерлік рөлдердің берілу ерекшеліктері немесе отбасылық тәрбиенің сипаты бұл үдерісте маңызды рөл атқаруы мүмкін.

Сол сияқты, гендерлік теңдікке қатысты көзқарас (GEA) бойынша да түсіндірілген дисперсия деңгейінің төмен болуы ($R^2 = 0.015$) гендерлік теңдік ұстанымдарының көпфакторлы сипатқа ие екенін аңғартады. Бұл ретте зерттеу шеңберіне енгізілмеген бірқатар әлеуметтік ықпалдар, атап айтқанда еңбек нарығындағы гендерлік теңсіздік немесе діни факторлардың әсері, гендерлік теңдікке қатысты көзқарастардың қалыптасуына ықпал етуі ықтимал. Осыған байланысты модельдің түсіндіру мүмкіндігі шектеулі деп бағаланып, анықталған байланыстар гендерлік ұстанымдардың қалыптасуын толық түсіндірмейді.

Жалпы алғанда, алынған R^2 көрсеткіштері білім беру мазмұны мен педагогикалық құндылықтардың гендерлік көзқарастарды толық көлемде емес, ішінара түсіндіретінін көрсетеді және бұл құбылысты кең әлеуметтік-мәдени контекст аясында кешенді түрде қарастыру қажеттігін негіздейді. (Сурет 3)

3 сурет – Құрылымдық модельдің Bootstrapping нәтижелері: жол коэффициенттері мен маңыздылық деңгейлері (PLS-SEM)

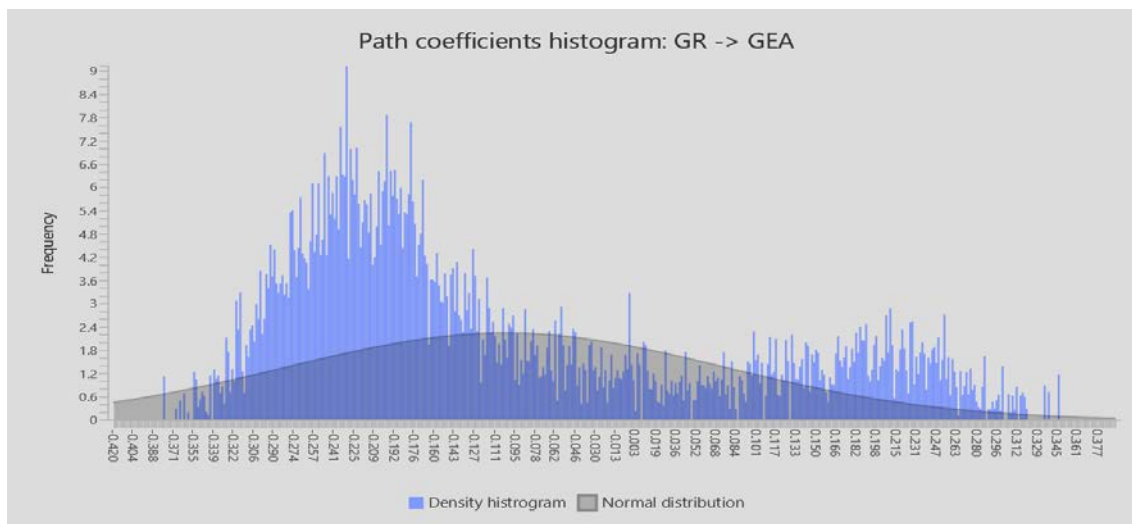
Құрылымдық модельдің статистикалық маңыздылығын бағалау мақсатында 5000 қайта іріктеуге негізделген bootstrapping процедурасы қолданылды. Алынған нәтижелер дәстүрлі гендерлік стереотиптердің (TGS) білім беру мазмұнындағы гендерлік рөлдердің репрезентациясына оң және статистикалық тұрғыда мәнді ықпал ететінін көрсетті ($\beta = 0.313$). Бұл дәстүрлі гендерлік түсініктердің оқу материалдарында ұсынылатын рөлдік бейнелердің қалыптасуында маңызды факторлардың бірі екенін айқындайды.

Сонымен қатар педагогикалық құндылықтардың (PV) гендерлік теңдікке қатысты көзқарасқа (GEA) әсері жоғары әрі статистикалық тұрғыда мәнді болып шықты ($\beta = 0.572$). Аталған нәтиже гендерлік сезімтал педагогикалық құндылықтардың білім беру үдерісінде гендерлік теңдікке бағытталған көзқарастарды қалыптастыру мен нығайтуда шешуші рөл атқаратынын көрсетеді.

Білім беру мазмұнындағы гендерлік рөлдердің репрезентациясының гендерлік теңдікке қатысты көзқарасқа ықпалы да оң бағытта әрі статистикалық тұрғыда мәнді болып анықталды ($\beta = 0.571$). Бұл нәтиже оқу материалдарында ұсынылатын теңгерімді гендерлік бейнелердің респонденттердің гендерлік теңдікке қатысты ұстанымдарын қалыптастыруға елеулі ықпал ететінін көрсетеді.

Ал дәстүрлі гендерлік стереотиптер мен педагогикалық құндылықтар арасындағы байланыс өте әлсіз деңгейде байқалды ($\beta = 0.004$). Мұндай нәтиже педагогикалық құндылықтардың қалыптасуы тек дәстүрлі гендерлік стереотиптермен ғана шектелмей, сонымен қатар институционалдық орта, кәсіби даярлық және педагогикалық тәжірибе сияқты өзге де факторлармен айқындалатынын аңғартады.

Жалпы алғанда, bootstrapping нәтижелері ұсынылған құрылымдық модельдің негізгі бағыттары бойынша гипотезалардың басым бөлігінің эмпирикалық тұрғыда расталғанын және білім беру мазмұны мен педагогикалық құндылықтардың гендерлік теңдікке қатысты көзқарастарды қалыптастырудағы өзара байланысын дәлелдейтінін көрсетеді. (Сурет 4)

4 сурет – GR → GEA жолы бойынша Bootstrapping коэффициенттерінің таралу гистограммасы

Суретте білім беру мазмұнындағы гендерлік рөлдердің репрезентациясы (GR) мен гендерлік теңдікке қатысты көзқарас (GEA) арасындағы байланысты сипаттайтын жол коэффициенттерінің bootstrapping әдісі арқылы алынған таралуы ұсынылған. Гистограмма коэффициенттердің басым бөлігі оң мәндер аймағында шоғырланғанын және олардың таралуы қалыпты үлгіге жақын екенін көрсетеді.

Аталған нәтиже GR → GEA бағыты бойынша анықталған байланыстың тұрақты сипатқа ие екенін және модельде тіркелген оң әсердің кездейсоқ емес екенін айқындайды. Коэффициенттердің нөлден жоғары аймақта жинақталуы білім беру мазмұнында гендерлік тұрғыдан теңгерімді рөлдердің ұсынылуы респонденттердің гендерлік теңдікке қатысты көзқарастарын күшейтетінін эмпирикалық тұрғыда растайды. Құрылымдық жолдардың қорытынды коэффициенттері SmartPLS 4 бағдарламасындағы bootstrapping нәтижелерінің Original Sample (O) мәндері негізінде пайдаланылды. Мақаладағы барлық β коэффициенттері осы нәтижелермен біріздендірілді.

Осылайша, bootstrapping таралуының сипаты құрылымдық модель негізінде алынған нәтижелердің сенімділігін арттырып, білім беру мазмұнының гендерлік теңдікке қатысты көзқарастарды қалыптастырудағы маңызды рөлін дәлелдей түседі.

Қорытынды. Бұл зерттеу білім беру мазмұнындағы гендерлік рөлдердің репрезентациясын құрылымдық теңдеулер моделін (PLS-SEM) қолдану арқылы талдап, гендерлік стереотиптер, педагогикалық құндылықтар және гендерлік теңдікке қатысты көзқарастар арасындағы өзара байланыстарды кешенді түрде ашып көрсетті. Зерттеу нәтижелері қоғамда орныққан дәстүрлі гендерлік ұстанымдардың білім беру мазмұны мен педагогикалық құндылықтарға тікелей және жанама ықпал етіп, соның нәтижесінде гендерлік теңдікке қатысты көзқарастардың қалыптасуына әсер ететінін айқындады.

Атап айтқанда, дәстүрлі гендерлік стереотиптердің педагогикалық құндылықтарға теріс әсер етуі білім беру үдерісінде гендерлік бейтарап және инклюзивті тәсілдерді енгізудің күрделілігін көрсетеді. Сонымен қатар оқу материалдарындағы гендерлік бейнелер мен педагогикалық құндылықтардың гендерлік теңдікке қатысты көзқарастарды қалыптастырудағы маңызын айқындайтын эмпирикалық деректер білім беру жүйесінің әлеуметтендіру функциясын жүзеге асыратын маңызды әлеуметтік институт екенін дәлелдейді. Bootstrapping әдісі арқылы алынған нәтижелер құрылымдық модельдегі негізгі жолдардың статистикалық тұрғыда мәнді екенін көрсетіп, анықталған байланыстардың кездейсоқ сипатқа ие еместігін растады.

Сонымен бірге эндогенді айнымалылар бойынша алынған R^2 көрсеткіштерінің төмен деңгейі гендерлік ұстанымдар мен репрезентациялардың қалыптасуына зерттеуде қамтылған факторлармен қатар өзге де әлеуметтік-мәдени, институционалдық және медиалық ықпалдардың әсер ететінін көрсетеді. Бұл жағдай гендерлік теңдік мәселесін білім беру мазмұнымен шектемей, оны кең әлеуметтік контекст аясында қарастыру қажеттігін негіздейді. Зерттеудің шектеулерінің бірі – білім беру мазмұнындағы гендерлік репрезентацияның респонденттердің субъективті қабылдауы арқылы бағалануы. Зерттеуде оқулықтар мен оқу материалдарына тікелей контент-талдау жүргізілмегендіктен, алынған нәтижелер білім мазмұнының объективті сипаттамасы ретінде емес, қатысушылардың қабылдауы тұрғысынан интерпретациялануы қажет. Осыған байланысты болашақ зерттеулерде сапалық әдістерді, соның ішінде фокус-топтар мен тереңдетілген интервьюлерді қолдану, сондай-ақ аймақтық және мәдени ерекшеліктерді ескеретін салыстырмалы талдаулар жүргізу өзекті болып табылады.

Зерттеудің теориялық маңыздылығы білім беру жүйесіндегі гендерлік құрылымдардың жұмыс істеу тетіктерін модельдеу арқылы түсіндіруімен айқындалады. Ал практикалық тұрғыдан алынған нәтижелер оқу бағдарламалары мен оқулық мазмұнын жетілдіруге, педагогикалық практикада гендерлік теңгерімді қамтамасыз етуге бағытталған ұсыныстар әзірлеуге негіз бола алады. Атап айтқанда, оқу материалдарында теңгерімді гендерлік бейнелерді ұсыну, оқытушылардың гендерлік бейтарап тілді қолдануы және білім алушылардың сыни ойлауын дамытуға бағытталған гендерлік сезімтал педагогикалық тәсілдерді кеңінен енгізу білім беру үдерісінің инклюзивті сипатын күшейтеді. Практикалық тұрғыдан нәтижелер жоғары білім беру деңгейіндегі оқу бағдарламалары мен оқу-әдістемелік материалдарды гендерлік теңгерім тұрғысынан сараптауда, сондай-ақ оқытушылардың гендерлік сезімтал педагогикалық тәсілдерін жетілдіруде қолданылуы мүмкін.

Осылайша, аталған зерттеу білім беру мазмұны мен гендерлік теңдік арасындағы өзара байланысты ғылыми тұрғыда негіздеп, болашақ эмпирикалық және қолданбалы зерттеулерге берік теориялық-әдіснамалық база қалыптастырады.

Қаржыландыру. Мақала Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігінің Ғылым комитетімен қаржыландырылды және «Қазақстанның оңтүстік өңірлері тұрғындарының гендерлік рөлдердің қалыптасуына мәдени құндылықтардың ықпалы: дәстүрлі және инновациялық көзқарастар» ғылыми жобасы аясында дайындалды. Грант AP26101317.

Мүдделер қақтығысы: Авторлар мүдделер қақтығысының жоқ екенін мәлімдейді.

ӘДЕБИЕТТЕР:

- 1 Demir S., Uşak M. **Analyzing the implementation of PLS-SEM in educational technology research: a review of the past 10 years** [Text] / S. Demir, M. Uşak // Sage Open. – 2025. – Vol. 15. – Issue 2. – PP.1-23. DOI: <https://doi.org/10.1177/21582440251345950>.
- 2 Lin H.-C., Lee M.-H., Liang J.-C., Chang H.-Y., Huang P., Tsai C.-C. **A review of using partial least square structural equation modeling in e-learning research** [Text] / H.-C. Lin, M.-H. Lee, J.-C. Liang, H.-Y. Chang, P. Huang, C.-C. Tsai // British Journal of Educational Technology. – 2020. – Vol. 51. – Issue 4. – P. 1354-1372. DOI: <https://doi.org/10.1111/bjet.12890>.
- 3 Romo-González J.R., Tarango J., Machin-Mastromatteo J.D. **PLS SEM, a quantitative methodology to test theoretical models from library and information science** [Text] / J.R. Romo-González, J. Tarango, J.D. Machin-Mastromatteo // Information Development. – 2018. – Vol. 34. – Issue 5. – P. 526-531. DOI: <https://doi.org/10.1177/0266666918795025>.
- 4 Meeuwisse M., Severiens S.E., Born M.Ph. **Learning environment, interaction, sense of belonging and study success in ethnically diverse student groups** [Text] / M. Meeuwisse, S.E. Severiens, M.Ph. Born // Research in Higher Education. – 2010. – Vol. 51. – Issue 6. – P. 528-545. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11162-010-9168-1>.
- 5 Ling Y. **Implicit gender inequality in secondary school textbooks under a Confucianism educational idea value** [Text] / Y. Ling // Proceedings of the 2nd International Conference on Education, Language and Art (ICELA 2022). – Paris: Atlantis Press, 2023. DOI: https://doi.org/10.2991/978-2-38476-004-6_59.
- 6 Islam K.M.M., Asadullah M.N. **Gender stereotypes and education: a comparative content analysis of Malaysian, Indonesian, Pakistani and Bangladeshi school textbooks** [Text] / K.M.M. Islam, M.N. Asadullah // PLOS ONE. – 2018. – Vol. 13. – Issue 1. – Article e0190807. DOI: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0190807>.

- 7 Nandi A., Halder T., Das T. **Meta-analysis study: gender stereotypes and bias in school education textbooks** [Text] / A. Nandi, T. Halder, T. Das // *Journal of Multidisciplinary Research and Development*. – 2024. – Vol. 1. – Issue 2. – P. 144-152. DOI: <https://doi.org/10.56916/jmrd.v1i2.910>.
- 8 Banegas D.L., Jacovkis L.G., Romiti A. **A gender perspective in initial English language teacher education: an Argentinian experience** [Text] / D.L. Banegas, L.G. Jacovkis, A. Romiti // *Sexuality & Culture*. – 2020. – Vol. 24. – Issue 1. – P. 1-22. DOI: <https://doi.org/10.1007/s12119-019-09604-8>.
- 9 Muafiah E., Susanto S., Warsah I., Puspitasari D., Puspita A. **Implementation and problems of education based on gender equality, disability, and social inclusion at schools in Indonesia** [Text] / E. Muafiah, S. Susanto, I. Warsah, D. Puspitasari, A. Puspita // *International Journal of Sociology of Education*. – 2025. DOI: <https://doi.org/10.17583/rise.14279>.
- 10 Hsu T.-C., Chang Y.-S., Chen M.-S., Tsai I.-F., Yu C.-H. **A validity and reliability study of the formative model for the indicators of STEAM education creations** [Text] / T.-C. Hsu, Y.-S. Chang, M.-S. Chen, I.-F. Tsai, C.-H. Yu // *Education and Information Technologies*. – 2023. – Vol. 28. – Issue 7. – P. 8855-8878. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10639-022-11412-x>.
- 11 Mulyono H., Hikmat A. **Teachers' perceptions of gender stereotypes in EFL secondary textbooks** [Text] / H. Mulyono, A. Hikmat // *Pegem Journal of Education and Instruction*. – 2023. – Vol. 13. – Issue 1. DOI: <https://doi.org/10.47750/pegegog.13.01.22>.
- 12 Ekowati D., Noni N., Atmowardoyo H. **An analysis on gender representation in Cambridge Checkpoint English coursebook** [Text] / D. Ekowati, N. Noni, H. Atmowardoyo // *Celebes Journal of Language Studies*. – 2021. – Vol. 1. – Issue 1. – P. 88-101. DOI: <https://doi.org/10.51629/cjls.v1i1.40>.
- 13 Yeoh H., Cheong H. **What do the children and teachers say?: voices on gender stereotyping in children's literature for Malaysian ESL classrooms** [Text] / H. Yeoh, H. Cheong // *Review of Education*. – 2023. – Vol. 11. – Issue 3. – Article e3427. DOI: <https://doi.org/10.1002/rev3.3427>.
- 14 Wilfitri E., Suganda S.P. **Teacher voices of gender representation in EFL textbook: a case study in a senior high school** [Text] / E. Wilfitri, S.P. Suganda // *Lingua Didaktika: Jurnal Bahasa dan Pembelajaran Bahasa*. – 2023. – Vol. 17. – Issue 2. – P. 157-171. DOI: <https://doi.org/10.24036/ld.v17i2.126204>.
- 15 Vázquez-Parra J.C., Henao-Rodríguez L.C., Lis-Gutiérrez J.P., Castillo-Martínez I.M., Suárez-Brito P. **eComplexity: validation of a complex thinking instrument from a structural equation model** [Text] / J. Parra, L. Henao-Rodríguez, J. Lis-Gutiérrez, I. Castillo-Martínez, P. Suárez-Brito // *Frontiers in Education*. – 2024. – Vol. 9. – Article 1334834. DOI: <https://doi.org/10.3389/educ.2024.1334834>.

REFERENCES:

- 1 Demir S., Uşak M. **Analyzing the implementation of PLS-SEM in educational technology research: a review of the past 10 years**. *Sage Open*, 2025, vol. 15, iss. 2, pp. 1-23. <https://doi.org/10.1177/21582440251345950>.
- 2 Lin H.-C., Lee M.-H., Liang J.-C., Chang H.-Y., Huang P., Tsai C.-C. **A review of using partial least square structural equation modeling in e-learning research**. *British Journal of Educational Technology*, 2020, vol. 51, iss. 4, pp. 1354-1372. <https://doi.org/10.1111/bjet.12890>.
- 3 Romo-González J.R., Tarango J., Machin-Mastromatteo J.D. **PLS SEM, a quantitative methodology to test theoretical models from library and information science**. *Information Development*, 2018, vol. 34, iss. 5, pp. 526-531. <https://doi.org/10.1177/0266666918795025>.
- 4 Meeuwisse M., Severiens S.E., Born M.Ph. **Learning environment, interaction, sense of belonging and study success in ethnically diverse student groups**. *Research in Higher Education*, 2010, vol. 51, iss. 6, pp. 528-545. <https://doi.org/10.1007/s11162-010-9168-1>.
- 5 Ling Y. **Implicit gender inequality in secondary school textbooks under a Confucianism educational idea value**. *Proceedings of the 2nd International Conference on Education, Language and Art (ICELA 2022)*, Paris, Atlantis Press, 2023, pp. 475-485. https://doi.org/10.2991/978-2-38476-004-6_59.
- 6 Islam K.M.M., Asadullah M.N. **Gender stereotypes and education: a comparative content analysis of Malaysian, Indonesian, Pakistani and Bangladeshi school textbooks**. *PLOS ONE*, 2018, vol. 13, iss. 1, art. e0190807. DOI: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0190807>.
- 7 Nandi A., Halder T., Das T. **Meta-analysis study: gender stereotypes and bias in school education textbooks**. *Journal of Multidisciplinary Research and Development*, 2024, vol. 1, iss. 2, pp. 144-152. <https://doi.org/10.56916/jmrd.v1i2.910>.
- 8 Banegas D.L., Jacovkis L.G., Romiti A. **A gender perspective in initial English language teacher education: an Argentinian experience**. *Sexuality & Culture*, 2020, vol. 24, iss. 1, pp. 1-22. <https://doi.org/10.1007/s12119-019-09604-8>.
- 9 Muafiah E., Susanto S., Warsah I., Puspitasari D., Puspita A. **Implementation and problems of education based on gender equality, disability, and social inclusion at schools in Indonesia**. *International Journal of Sociology of Education*, 2025, pp. 1-20. <https://doi.org/10.17583/rise.14279>.
- 10 Hsu T.-C., Chang Y.-S., Chen M.-S., Tsai I.-F., Yu C.-H. **A validity and reliability study of the formative model for the indicators of STEAM education creations**. *Education and Information Technologies*, 2023, vol. 28, iss. 7, pp. 8855-8878. <https://doi.org/10.1007/s10639-022-11412-x>.

11 Mulyono H., Hikmat A. Teachers' perceptions of gender stereotypes in EFL secondary textbooks. *Pegem Journal of Education and Instruction*, 2023, vol. 13, iss. 1. <https://doi.org/10.47750/pegegog.13.01.22>.

12 Ekowati D., Noni N., Atmowardoyo H. An analysis on gender representation in Cambridge Checkpoint English coursebook. *Celebes Journal of Language Studies*, 2021, vol. 1, iss. 1, pp. 88-101. <https://doi.org/10.51629/cjls.v1i1.40>.

13 Yeoh H., Cheong H. What do the children and teachers say?: voices on gender stereotyping in children's literature for Malaysian ESL classrooms. *Review of Education*, 2023, vol. 11, iss. 3, art. e3427. <https://doi.org/10.1002/rev3.3427>.

14 Wilfitri E., Suganda S.P. Teacher voices of gender representation in EFL textbook: a case study in a senior high school. *Lingua Didaktika: Jurnal Bahasa dan Pembelajaran Bahasa*, 2023, vol. 17, iss. 2, pp. 157-171. <https://doi.org/10.24036/ld.v17i2.126204>.

15 Vázquez-Parra J.C., Henao-Rodríguez L.C., Lis-Gutiérrez J.P., Castillo-Martínez I.M., Suarez-Brito P. eComplexity: validation of a complex thinking instrument from a structural equation model. *Frontiers in Education*, 2024, vol. 9, art. 1334834. <https://doi.org/10.3389/feduc.2024.1334834>.

Жіберілген күні: 25 маусым 2026 ж. Қабылданған күні: 10 тамыз 2026 ж.

Жарияланған күні: 30 қыркүйек 2026 ж.

Авторлар туралы мәлімет:

Жүзеев Серікхан Әлханұлы* – PhD, «Қазақ тілі, әдебиеті және журналистика» білім беру бағдарламасының жетекшісі, Қорқыт Ата атындағы Қызылорда университеті, Қазақстан Республикасы, 120000, Қызылорда қ., Әйтеке би көш, 29А, тел.: 8-778-313-55-04, e-mail: serik_juzeev@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0002-6552-9584>.

Әбікенов Жарқынбек Оралбекұлы – PhD, «Философия және әлеуметтік-гуманитарлық пәндер» секциясының жетекшісі, Қорқыт Ата атындағы Қызылорда университеті, Қазақстан Республикасы, 120000, Қызылорда қ., Әйтеке би көш, 29А, тел.: 8-777-611-00-82, e-mail: abikenovkz@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-7950-330X>.

Абуова Айнагүл Сакеновна – педагогика ғылымдарының магистрі, «Педагогика, психология және бастауыш оқыту әдістемесі» білім беру бағдарламасының аға оқытушысы, Қорқыт Ата атындағы Қызылорда университеті, Қазақстан Республикасы, 120000, Қызылорда қ., Әйтеке би көш, 29А, тел.: 8-705-263-01-83, e-mail: aina_saken75@email.ru, <https://orcid.org/0000-0001-9328-5305>.

Жайлауова Манат Кеңесқызы – педагогика ғылымдарының кандидаты, «Педагогика, психология және бастауыш оқыту әдістемесі» білім беру бағдарламасының доценті, Қорқыт Ата атындағы Қызылорда университеті, Қазақстан Республикасы 120000, Қызылорда қ., Әйтеке би көш, 29А, тел.: 8-775-516-93-13, e-mail: mzhailauova@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0002-7909-8201>.

Жузеев Серикхан Альханович* – PhD, руководитель образовательной программы «Казахский язык, литература и журналистика», Кызылординский университет имени Коркыт Ата, Республика Казахстан, 120000, г. Кызылорда, ул. Айтеке би, 29А, тел.: 8-701-778-31-55-04, e-mail: serik_juzeev@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0002-6552-9584>.

Абикенов Жаркынбек Оралбекович – PhD, руководитель секции «Философия и социально-гуманитарные дисциплины», Кызылординский университет имени Коркыт Ата, Республика Казахстан, 120000, г. Кызылорда, ул. Айтеке би, 29А, тел.: 8-777-611-00-82, e-mail: abikenovkz@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-7950-330X>.

Абуова Айнагуль Сакеновна – магистр педагогических наук, старший преподаватель образовательной программы «Педагогика, психология и методика начального обучения», Кызылординский университет имени Коркыт Ата, Республика Казахстан, 120000, г. Кызылорда, ул. Айтеке би, 29А, тел.: 8-705-263-01-83, e-mail: aina_saken75@email.ru, <https://orcid.org/0000-0001-9328-5305>.

Жайлауова Манат Кенесовна – кандидат педагогических наук, доцент образовательной программы «Педагогика, психология и методика начального обучения», Кызылординский университет имени Коркыт Ата, Республика Казахстан, 120000, г. Кызылорда, ул. Айтеке би, 29А, тел.: 8-775-516-93-13, e-mail: mzhailauova@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0002-7909-8201>.

Zhuzeyev Serikkhan* – PhD, Head of the “Kazakh Language, Literature and Journalism” educational program, Korkyt Ata Kyzylorda University, Republic of Kazakhstan, 120000, Kyzylorda, 29A Aiteke Bi Str., tel.: +7-778-31-55-04, e-mail: serik_juzeev@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0002-6552-9584>.

Abikenov Zharkynbek Oralbekovich – PhD, Head of the “Philosophy and Social and Humanitarian Disciplines” section, Korkyt Ata Kyzylorda University, Republic of Kazakhstan, 120000, Kyzylorda, 29A Aiteke Bi Str., tel.: +7-777-611-00-82, e-mail: abikenovkz@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-7950-330X>.

Abuova Ainagul Sakenovna – Master of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer, “Pedagogy, Psychology and Methods of Primary Education” educational program, Korkyt Ata Kyzylorda University, Republic of

Kazakhstan, 120000, Kyzylorda, 29A Aiteke Bi Str., tel.: +7-705-263-01-83, e-mail: aina_saken75@email.ru, <https://orcid.org/0000-0001-9328-5305>.

Zhailauova Manat Kenessovna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, "Pedagogy, Psychology and Methods of Primary Education" educational program, Korkyt Ata Kyzylorda University, Republic of Kazakhstan, 120000, Kyzylorda, 29A Aiteke Bi Str., tel.: +7-775-516-93-13, e-mail: mzhailauova@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0002-7909-8201>.

IRSTI 14.01.21

UDC 373.1

<https://doi.org/10.52269/SEPT2632106>

FEATURES OF THE PEDAGOGICAL IMPLEMENTATION OF THE COURSE "NETWORK TECHNOLOGIES" AND ITS EFFECT ON STUDENTS OF NAZARBAYEV INTELLECTUAL SCHOOL OF ASTANA

Zulpykhar Zh. Ye. – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Head of the Department of computer science, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Republic of Kazakhstan.

Serikbayeva A.R.* – PhD student, Department of computer science, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Republic of Kazakhstan.

Sirozhiddinova I.M. – PhD, Associate Professor, Andijan Engineering Institute, Andijan, Republic of Uzbekistan.

The development of the digital educational environment and the widespread introduction of network and communication technologies into the secondary education system raise the issue of the adoption of specialized IT courses by students. Despite the high level of technical fit-out and the innovative status of Nazarbayev Intellectual Schools, the willingness of students to accept and actively master the course "Network Technologies", as well as the factors influencing this process, require additional scientific analysis. This study is aimed at identifying the factors determining the intention of students of Nazarbayev Intellectual School of Astana to accept and use the knowledge and practical tools of the course "Network Technologies". The study was performed within the framework of a modified Technology Acceptance Model (TAM) supplemented by social and motivational variables. The study employs a quantitative approach. The respondents were selected using a targeted sampling method. An online survey was conducted among students of Nazarbayev Intellectual School of Astana who were currently studying or had previously completed the "Network Technologies" course. The data was processed using the SPSS package and the structural equation modeling (SEM) method. The study results showed that social influence, perceived usefulness of the course and perceived enjoyment have a statistically significant impact on the intention of students to take and master the course "Network Technologies". It has been established that social influence indirectly influences intention through perceived usefulness. At the same time, the perceived ease of learning the course did not demonstrate a significant direct impact on the intention of its adoption. The results obtained emphasize the significant role of pedagogical support and the educational environment in the process of adopting the course "Network Technologies" by students, and also indicate the need to improve teaching methods and practice-oriented course content.

Keywords: network technologies, technology acceptance model (TAM), social influence, perceived usefulness, perceived enjoyment of learning, secondary education, pedagogical support, structural equation modeling (SEM).

«ЖЕЛІЛІК ТЕХНОЛОГИЯЛАР» КУРСЫН ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ЕНГІЗУДІҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ ЖӘНЕ ОНЫҢ АСТАНА ҚАЛАСЫ НАЗАРБАЕВ ЗИЯТКЕРЛІК МЕКТЕБІНІҢ ОҚУШЫЛАРЫНА ӘСЕРІ

Зулпыхар Ж.Е. – педагогика ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана қ., Қазақстан Республикасы.

Серікбаева А.Р.* – PhD докторанты, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана қ., Қазақстан Республикасы.

Сирождидинова И.М. – PhD, қауымдастырылған профессор, Андижан машина жасау институты, Андижан қ., Өзбекстан Республикасы.

Цифрлық білім беру ортасын дамыту және орта білім беру жүйесіне желілік және коммуникациялық технологияларды кеңінен енгізу білім алушылардың мамандандырылған ІТ курстарын қабылдау проблемасын өзектендіреді. Техникалық жарақтандырудың жоғары деңгейіне және Назарбаев Зияткерлік мектептерінің инновациялық мәртебесіне қарамастан, оқушылардың "Желілік технологиялар" курсын қабылдауға және белсенді игеруге дайындығы, сондай-ақ осы процеске әсер ететін факторлар қосымша ғылыми талдауды талап етеді. Осы зерттеу Астана қаласының